

Vergaderjaar 2022–2023

36 200 IV

Vaststelling van de begrotingsstaten van Koninkrijksrelaties (IV) en het BES-fonds (H) voor het jaar 2023

N

BRIEF VAN DE STAATSSECRETARIS VAN BINNENLANDSE ZAKEN EN KONINKRIJKSRELATIES

Aan de Voorzitter van de Eerste Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 28 maart 2023

De drie openbare lichamen hebben sinds juni vorig jaar in samenwerking met het Rijk hard gewerkt aan het verwezenlijken van de gezamenlijke ambities uit de bestuurlijke afspraken. Er zijn belangrijke stappen gezet, zoals met de inkomensmaatregelen voor Caribisch Nederland die per 1 januari 2023 van kracht zijn geworden.

De bestuurlijke afspraken beslaan verder ook materiële, maar niet minder belangrijke, onderwerpen. Dat blijkt uit de bijgevoegde monitor en is ter plekke ook goed te zien. Zo is men op Sint Eustatius gevorderd met een aantal wegenprojecten en is er een belangrijke investering gedaan voor het uitbreiden van het zonnepanelen-park. Op Bonaire zijn er een aantal buurtcentra opgeknapt en wordt er gewerkt aan de voorbereidingen van beschutte werkplekken voor mensen met een beperking. Op Saba is in het kader van het masterplan «(Early childhood) Education related buildings» gestart met de renovatie en uitbreiding van het schoolgebouw voor primair onderwijs.

Ondanks de inzet van de openbare lichamen en het Rijk blijven thema's zoals armoedebestrijding, maar ook uitvoeringskracht en toezicht en handhaving een aandachtspunt bij de uitvoering van de afspraken.

In deze brief treft u:

1. De voortgang van de bestuurlijk afspraken:
 - a. Bestuurlijke werkafspraken Bonaire (2022–2023);
 - b. Afsprakenakkoord Sint Eustatius (2022–2023);
 - c. Saba Package 2.0 (2022–2025).
 - d. Doorkijk nieuwe bestuurlijke afspraken.
2. Voortgang van de besteding van de CN-envelop
3. Wateroverlast Bonaire.

In mijn brief van 1 juli heb ik toegezegd uw Kamer in het begin van 2023 te informeren over de voortgang van de uitvoering van de bestuurlijke afspraken. In de bijlage ontvangt u een uitgebreidere uitwerking, waarbij de voortgang in 2022 per actie zichtbaar is gemaakt door middel van een stoplichtmodel. Middels deze brief beschouw ik deze toezegging als afgedaan.¹

1. Voortgang van de bestuurlijke afspraken

Op 1 juli 2022 heb ik de Bestuurlijke werkafspraken Bonaire 2022–2023, het Afsprakenakkoord Sint Eustatius 2022–2023 en de meerjarige Saba Package 2.0 2022–2025 met uw Kamer gedeeld. De bestuurlijke afspraken zijn een uitwerking van de prioriteiten van de eilandsbesturen en de prioritaire thema's zoals uiteengezet in de Hoofdlijnenbrief Koninkrijksrelaties. Deze bestuurlijke afspraken dragen bij aan een integrale Rijksbrede aanpak voor Caribisch Nederland. In maart van dit jaar vinden de Eilandsraadsverkiezingen plaats en daarom hebben het Bestuurscollege van Bonaire en de regeringscommissaris van Sint Eustatius ervoor gekozen om te werken met eenjarige afspraken. Op verzoek van het Bestuurscollege van Saba hebben wij meerjarige afspraken gemaakt, met daarbij een eenjarige uitvoeringsagenda.

Voordat ik per eiland in ga op de voortgang, geef ik een toelichting op verschillende eiland overstijgende thema's, namelijk de inkomensmaatregelen per 1 januari 2023; overige fiscale maatregelen; weerbaar en goed bestuur; de voortgang van de Taskforce Knelpunten; gezondheidszorg; volkshuisvesting en ruimtelijke ordening; en de wijze van monitoring van de bestuurlijke afspraken.

Inkomensmaatregelen per 1 januari 2023

In deze brief en in de bijgevoegde monitor leest u onder andere dat er veel gebeurd is om de levensstandaard op de eilanden te verbeteren. Deze onderwerpen worden grotendeels door mijn collega's van het Ministerie van SZW, lenW en EZK aangepakt, in samenwerking met de openbare lichamen. Over deze onderwerpen heb ik tevens op 15 november 2022 samen met Minister Schouten en u een debat gevoerd.

Vanaf 1 januari 2023 zijn diverse inkomensmaatregelen in werking getreden. In het kort is het minimumloon met respectievelijk 18,2%, 14,3% en 15,0% verhoogd op Bonaire, Sint Eustatius en Saba, waarmee werknemers die een fulltime minimumloon verdienen er zo'n \$ 180 à \$ 190 per maand op vooruitgaan. De AOV is gestegen met zo'n 39% op Bonaire, 23% op Sint Eustatius en 31% op Saba en is daarmee versneld verhoogd naar het niveau van het ijkpunt sociaal minimum. Daarnaast is de onderstand gestegen met zo'n 35%, afhankelijk van de huishoudsituatie. Ten slotte heeft het Ministerie van Financiën de belastingvrije som met ruim 40% verhoogd naar \$ 17.352 voor inwoners van Caribisch Nederland. Daarmee staat de belastingvrije som gelijk met het hoogste minimumloon in Caribisch Nederland. Het kabinet heeft met bovengenoemde maatregelen de nodige stappen genomen die direct voelbaar zijn voor de burger in Caribisch Nederland.

Voor ouders en verzorgers zijn er additionele maatregelen in werking getreden: zij krijgen per 1 januari 2023 ongeveer \$ 30 kinderbijslag per maand per kind er bij, de ouderbijdrage voor de kinderopvang is verder verlaagd met \$ 25 per kind per maand bij volledige dagopvang en voor de buitenschoolse opvang met \$ 10 op Sint Eustatius en Saba en \$ 25 op

¹ Kamerstukken II 2021/22, 35 925 IV, nr. 69.

Bonaire. Zoals genoemd in de maatregelen van het coalitieakkoord is het kabinet ook voornemens om de kinderopvangvergoeding te verhogen naar 96% en de ouderbijdrage te verlagen naar 4%. Om dit te realiseren is het Wetsvoorstel kinderopvang CN opgesteld en naar verwachting zal dit begin 2023 naar de Tweede Kamer worden gestuurd.

Overige fiscale maatregelen

Het fiscale stelsel van Caribisch Nederland wijkt af van het fiscale stelsel in Europees Nederland. Het belangrijkste verschil is dat er sprake is van een eenvoudiger stelsel van belastingen en premies voor volk- en werknemersverzekeringen. Zoals hiervoor benoemd geldt een relatief hoge belastingvrije som van \$ 17.352 per persoon en in de komende jaren zal de belastingvrije som aan het wettelijk minimumloon gekoppeld blijven. Alleen over inkomen boven dit bedrag dient 30,4% inkomstenbelasting en premies te worden betaald (voor lagere inkomens heeft een verdere verhoging van de belastingvrije som geen effect).

Daarnaast betalen inwoners van Caribisch Nederland vrijwel geen premie voor hun zorg(verzekering): het hiervoor genoemde tarief van 30,4% bestaat voor 0,5% uit inkomensafhankelijke zorgpremie terwijl er in Caribisch Nederland – anders dan in Europees Nederland – geen nominale premie is verschuldigd. Overigens is op dit punt sprake van een verschil ten opzichte van Europees Nederland waar inwoners vanaf een inkomen boven circa € 8.300 36,93% in de heffing van inkomstenbelasting worden betrokken.

Voor wat de indirecte belastingen betreft: veel eerste levensbehoeften zijn vrijgesteld van algemene bestedingsbelasting (de lokale omzetbelasting); onder meer voedsel, water, elektriciteit en gas. Om het opwekken van duurzame energie goedkoper te maken zijn zonnepanelen, thuisaccu's, zonneboilers, windturbines etc. ook vrijgesteld van algemene bestedingsbelasting. In 2022 is eveneens de accijns op benzine fors verlaagd (accijns op diesel wordt in het geheel niet geheven). Ook deze maatregelen zijn direct voelbaar voor inwoners van Caribisch Nederland.

Weerbaar en goed bestuur

De openbare lichamen hebben de afgelopen jaren vooruitgang geboekt in de ontwikkeling van het integriteitsbeleid. Dit beeld is bevestigd in het onderzoeksrapport van de Raad voor de Rechtshandhaving dat in oktober 2022 aan Uw Kamer is aangeboden. In de aanbiedingsbrief bij het rapport zijn de belangrijkste aandachtspunten benoemd voor de verdere ontwikkeling van het integriteitsbeleid. Een voorbeeld is het gebrek aan uitvoeringskracht op de eilanden. In het voorjaar van 2023 wordt u nader geïnformeerd over de wijze waarop verdere opvolging wordt gegeven aan de aanbevelingen uit het rapport van de Raad voor de Rechtshandhaving. De aanbevelingen zullen nadrukkelijk worden meegenomen in de gesprekken met de openbare lichamen over de actualisatie van de bestuurlijke afspraken op het terrein van weerbaar bestuur en goed bestuur.

Taskforce Knelpunten

In het Saba Package 2.0 is vastgelegd dat er een taskforce wordt ingericht om te werken aan een aantal langlopende knelpunten in Caribisch Nederland die verdere economische ontwikkeling in de weg staan. Deze taskforce is in oktober 2022 gestart.

De taskforce werkt aan het oplossen van problemen op de volgende gebieden:

1. Burgerservicenummer (BSN)
2. Postcodes
3. Bancaire dienstverlening
4. Notariële dienstverlening
5. Concurrerende claims op grond en onverdeelde boedels («weesgronden»)
6. Economische diversificatie
7. Digitalisering
8. Werk- en verblijfsvergunningen
9. Verkeer van personen en goederen («connectiviteit»)

De taskforce is eerst aan de slag gegaan om duidelijk te krijgen welke precieze problematiek op de verschillende eilanden wordt ervaren. Daarbij is prioriteit gegeven aan de eerste vijf knelpunten.

Hierbij behoeft opmerking dat de rol van de taskforce in sommige gevallen beperkt kan blijven tot het faciliteren, versnellen en/of monitoren van reeds ingezette acties omdat departementen en de openbare lichamen al goed op weg zijn problemen in Caribisch Nederland (CN) op te lossen.

Inmiddels wordt er door de taskforce gewerkt aan (het faciliteren van) oplossingsrichtingen voor alle geïdentificeerde knelpunten. Ten aanzien van een aantal bij de start door de taskforce geprioriteerde onderwerpen wordt er reeds uitvoering gegeven aan die oplossingsrichtingen. Over de individuele knelpunten kan op dit moment het volgende worden gemeld:

1. Het BSN wordt uiterlijk in 2025 geïntroduceerd voor burgers in Caribisch Nederland, als onderdeel van het programma «Versterken van de digitale samenleving in Caribisch Nederland». Ik bereid hiertoe momenteel het vereiste wetswijzigingstraject en de technische implementatie voor. Ik zal uw Kamer binnenkort nader informeren hierover.
Los daarvan krijgen toekomstige studenten uit het Caribische deel van het Koninkrijk een BSN vóórdat ze naar Europees Nederland reizen om te studeren. Om technische redenen geldt 2023 nog als overgangsjaar. Samen met de Minister van OCW bereid ik een passende overbruggingsmaatregel voor, waarover we uw Kamer zullen informeren zodra daar keuzes in zijn gemaakt.
2. Ik ben voornemens om postcodes te introduceren in Caribisch Nederland. Onder de taskforce wordt dit betrokken dit bij een project om de adressen- en gebouwenregistratie in Caribisch Nederland te verbeteren, dat eveneens een onderdeel uitmaakt van het programma Versterken van de digitale samenleving in Caribisch Nederland. Via de rapportage over de Werkagenda Waardengedreven Digitaliseren zal uw Kamer hierover worden geïnformeerd.
Hierbij wordt nauw samengewerkt met het Ministerie van Economische Zaken en Klimaat, dat verantwoordelijk is voor de kwaliteit van de postbezorging. Dit ministerie onderzoekt als onderdeel van de opvolging van het rapport «Onderzoek kwaliteit postdienstverlening Caribisch Nederland» momenteel of en hoe de introductie van postcodes een bijdrage kan vormen aan de kwaliteit van postbezorging.
3. Bancaire dienstverlening op Caribisch Nederland is voor burgers vaak complex en kostbaar. Dit geldt in het bijzonder voor mensen die wonen op Sint Eustatius en Saba. Uw Kamer heeft over dit onderwerp recent vragen gesteld, die ik in december 2022 heb beantwoord. In de taskforce werken De Nederlandsche Bank, de ministeries van Financiën en BZK en de Openbare Lichamen samen om de knelpunten in de

bancaire dienstverlening te identificeren en weg te nemen. Hierbij wordt er onder meer gekeken naar mogelijkheden om de aanwezigheid en het aanbod van banken op Saba te vergroten en de kwaliteit van de dienstverlening op alle eilanden te verbeteren. Tot slot wordt er ingezet op hulp aan burgers om waar mogelijk de overstap te maken naar digitaal bankieren. Functionerende bancaire dienstverlening is een van de voorwaarden om te starten met een onderzoek naar de mogelijkheden van een pilot Nationale Hypotheekgarantie voor Sint Eustatius.

4. De notariële dienstverlening op Saba en Sint-Eustatius wordt momenteel uitgevoerd door een waarnemend notaris. Hierover ontvang ik positieve signalen. Het Gemeenschappelijk Hof van Justitie van Aruba, Curaçao, Sint Maarten en van Bonaire, Sint Eustatius en Saba heeft de procedure om een notaris permanent te benoemen inmiddels in gang gezet. Daarnaast beziet het Ministerie van Justitie en Veiligheid in samenspraak met de notarissen in Caribisch Nederland wat er nodig zou zijn om in de toekomst als vervanger voor elkaar op te treden in geval van tijdelijke absentie. Voor de lange termijn zal bekeken moeten worden op wat voor manier het wettelijk kader, mede gelet op het principe van comply or explain, meer aan kan sluiten bij de rest van Nederland en op welke manier wijzigingen in het wettelijk kader op het gebied van digitalisering ook voor de praktijk in Caribische Nederland bevorderlijk kunnen zijn. Bij dit laatste kan worden gedacht aan vraagstukken zoals omtrent de digitalisering van akten. Hierbij is het belangrijk om samen met de openbare lichamen en het notariaat te bezien hoe de kwetsbaarheid van dienstverlening door digitalisering kan worden verkleind, maar er gelijktijdig zorg voor te dragen dat de aanwezigheid en toegankelijkheid van notariële dienstverlening in de regio blijft geborgd.
5. De problematiek omtrent «weesgronden» is met name aanhangig op Saba en in mindere mate ook op Sint-Eustatius. Nu de notariële dienstverlening is geborgd en het Kadaster een aantal grote projecten omtrent het registeren van land op deze eilanden aan het afronden is, is voldaan aan de randvoorwaarden om de problemen omtrent weesgronden aan te pakken. Het doel van de taskforce is het opstellen van een projectplan om deze weesgronden systematisch in kaart te brengen, vervolgens te bepalen welke juridische situatie op die gronden van toepassing is, om uiteindelijk in een speciaal hiervoor te ontwikkelen procedure het eigenaarschap van de gronden definitief vast te leggen. Hierbij is essentieel dat het doorlopen van genoemde procedure ertoe leidt dat er rechtszekerheid ontstaat over het eigendom. Daarom zal de taskforce in deze de samenwerking zoeken met de plaatselijke notaris en het Gemeenschappelijk Hof van Justitie van Aruba, Curaçao, Sint Maarten en van Bonaire, Sint Eustatius en Saba.
6. Economische diversificatie moet ertoe leiden dat de economie van de eilanden robuuster wordt. Daarbij is wél van belang dat diversificatie plaatsvindt in het kader van een bredere groeistrategie waarbij wordt ingezet op duurzame en verantwoorde ontwikkeling. Voorts verdient opmerking dat economische ontwikkeling in beginsel een eilandelijke taak is: het is aan de eilanden om hun prioriteiten te bepalen en keuzes te maken. Hierbij wordt vanuit het Ministerie van Economische Zaken en Klimaat natuurlijk op verschillende manieren hulp geboden. De taskforce werkt momenteel aan het identificeren van de bestaande plannen en acties gericht op economische ontwikkeling en diversificatie van de respectievelijke eilanden. De taskforce streeft ernaar om – gelet op de verantwoordelijkheidsverdeling – de eilanden in positie te brengen om goed en duurzaam economisch beleid te ontwikkelen waarbij de kracht van de eilanden centraal staat, maar dat beleid vooral ook te implementeren. Daarom zal de taskforce de eilanden

(voor zover die behoefte bestaat) ondersteunen bij het ontwikkelen van een economische groeistrategie, er zorg voor dragen dat er een goede structuur wordt gevonden om deze strategie uit te voeren, en in aanvulling hierop kijken of er op dit moment al een aantal additionele stappen kunnen worden gezet om ook op de korte termijn resultaten te boeken.

7. De werkagenda waardengedreven digitalisering kent een themalijn specifiek gericht op Caribisch Nederland. De taskforce ondersteunt waar nodig bij de implementatie van deze agenda en heeft in deze slechts een faciliterende rol. Ditzelfde geldt voor de Strategie Digitale Economie.
8. De afgifte van werk- en verblijfsvergunningen raakt verschillende reeds in gang gezette initiatieven, zoals bijvoorbeeld de wijziging van de Wet Toelating en Uitzetting BES² en de vorming van een meerjarige integrale beleidsvisie voor Caribisch Nederland op het terrein van migratie (2022–2035). Het belang van de openbare lichamen hierbij is vanzelfsprekend groot, maar de materie is vaak complex en vereist specifieke expertise om goed te doorgronden. De rol van de taskforce is in deze om samen met het Ministerie van Justitie en Veiligheid te faciliteren dat de openbare lichamen hun positie ten aanzien van deze belangrijke trajecten kunnen vaststellen en vervolgens kenbaar maken. Teneinde dit te borgen wordt momenteel bezien hoe de eilanden hierbij goed kunnen worden ondersteund. Het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid is verantwoordelijk voor de afgifte van werkvergunningen en heeft regelmatig contact met de openbare lichamen om in goed overleg te zoeken naar mogelijkheden tot verbetering.³
9. Het verkeer van personen en goederen is een onderwerp dat van bijzonder groot belang is voor de eilanden. Het werk van de taskforce heeft zich tot nu toe gericht op het faciliteren van de pilot met de «Makana Ferry»; de veerdienst tussen Sint Maarten, Saba en Sint Eustatius. Naast die inzet wordt momenteel bezien of de taskforce aanvullende stappen kan zetten om de connectiviteit van Caribisch Nederland te verbeteren.

Ik zal u in de zomer van 2023 nader informeren over de resultaten van deze acties én over de resultaten van de taskforce met betrekking tot de andere geïdentificeerde knelpunten.

Gezondheidszorg

In september vorig jaar stuurde de Staatssecretaris van Volksgezondheid, Welzijn en Sport een brief naar uw Kamer met daarin zijn visie op volksgezondheid, welzijn en sport in Caribisch Nederland.⁴ Deze brief diende als aanvulling op de bestuurlijke afspraken en beschreef onder andere de beschikbaarheid van het zorgaanbod en het versterken van lokale organisaties. Ook werd er een onderzoek naar de staat van gezondheidszorg in Caribisch Nederland aangekondigd, waarop tevens het gesprek met inwoners en zorgprofessionals wordt aangegaan over de ontwikkeling van het stelsel. De Staatssecretaris van VWS zal de Kamer op korte termijn separaat over de voortgang van de toezeggingen informeren. Over de voortgang in de gezondheidszorg per eiland wordt er meer informatie gegeven in de monitors (zie bijlagen).

² Op basis van de evaluatie van de WTU BES in 2018 en geïnventariseerde (beleids)wensen van de ketenpartners.

³ Bijlage 1 – Voortgangsrapportage ijkpunt sociaal minimum Caribisch Nederland 2022

⁴ Kamerstukken II 2022/23, 36 200 XVI, nr. 9.

Volkshuisvesting en ruimtelijke ordening

Op 26 januari jl. heeft de Minister voor Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening de beleidsagenda Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening voor Caribisch Nederland aan uw Kamer gestuurd.⁵ In die agenda zijn maatregelen opgenomen die het Rijk (BZK/VRO) en de Openbare Lichamen tot 2025 gezamenlijk zullen nemen om de basis op orde te brengen, de woningvoorraad te vergroten, de betaalbaarheid van wonen te bevorderen en de ruimtelijke koers uit te zetten. De eerder gemaakte bestuurlijke afspraken op het terrein van volkshuisvesting en ruimtelijke ordening zijn opgenomen in de beleidsagenda. De Kamer zal jaarlijks een voortgangsrapportage ontvangen van de Minister voor Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening, mede namens de Bestuurscolleges.

Monitoring bestuurlijke afspraken

De monitoring van de bestuurlijke afspraken gebeurt in nauwe samenwerking tussen de openbare lichamen en betrokken departementen. Voor iedere actie is een verantwoordelijke aangewezen, wisselend is dat het openbaar lichaam, het departement of trekken zij samen op. De voortgang van de acties wordt aan beide kanten van de oceaan geëvalueerd en bijgehouden in de monitor. Voortgang of vertraging is te herkennen aan de kleuren: groen, geel en oranje. De voortgang is besproken met de openbare lichamen en de documenten zijn afgestemd met de drie Bestuurscolleges.

Eerlijkheid gebiedt te zeggen dat de bestuurlijke afspraken een hoog ambitieniveau kennen, waarvoor het afgelopen half jaar al zeer belangrijke stappen zijn gezet. Het feit blijft dat we in een roerige tijd leven, met hoge inflatie en een krappe arbeidsmarkt. Deze problematiek heeft ook invloed op de uitvoeringskracht van de eilanden en de effecten van de voorgenomen maatregelen. Hoewel de openbare lichamen in het eerste half jaar dan ook goed uit de startblokken zijn gekomen, moet er nog het nodige gebeuren om tot de implementatie en afronding van de ingezette acties te komen. De beperkte uitvoeringskracht speelt hierbij een belangrijke rol. Dit is ook een belangrijk thema voor het vervolg op deze afspraken. Onder het kopje «doorkijk» licht ik de route naar volgende bestuurlijke afspraken kort toe.

a. Bestuurlijke werkafspraken Bonaire 2022-2023

Het Bestuurscollege en ik hebben drie prioriteiten aangewezen in de bestuurlijke werkafspraken, op basis waarvan onderstaande acties zijn uitgewerkt:

- De sociale agenda
- Organisatieontwikkeling en dienstverlening
- Ruimtelijke ontwikkeling en economie

Sociale agenda

Een belangrijk en zichtbaar onderdeel van de acties op de sociale agenda was het organiseren van het symposium «Samen tegen armoede». Een breed gedragen initiatief met betrokkenheid van veel (lokale) ketenpartners en betrokken departementen zoals het Ministerie van SZW. Het doel van de conferentie was het inzichtelijk maken van de lokale armoede problematiek. De belangrijkste conclusie over de oorzaak is de aanhoudende druk van een feitelijke mismatch tussen de lage inkomens en hoge kosten van levensonderhoud. Daarnaast zet het openbaar lichaam

⁵ Kamerstukken II 2022/23, 36 200 VII, nr. 148.

stappen op het gebied van de integrale wijkaanpak. Sentro Akceso, de centrale toegang voor onder andere maatschappelijke ondersteuning, is inmiddels verzelfstandigd en werkt aan de doorontwikkeling van de organisatie.

Organisatieontwikkeling en dienstverlening

Op het gebied van organisatieontwikkeling wordt ingezet op het verstevigen van de organisatie, onder andere door werving. Het Openbaar Lichaam Bonaire (OLB) is aan de slag met het invullen van de vacatures die van belang zijn voor de ontwikkeling van het openbaar lichaam en het verbeteren van de dienstverlening. De krappe arbeidsmarkt, in het bijzonder op de eilanden, maakt het lastig om de vacatures tijdig en blijvend in te vullen. Het ontbreken van de juiste medewerkers/expertise heeft effect op de snelheid waarmee acties in de bestuurlijke werkspraken kunnen worden uitgevoerd. Ook het effectiever en efficiënter inrichten van werkprocessen en (bij)scholen/trainen van bestand personeel zijn hiervoor belangrijke aandachtspunten.

De organisatieontwikkeling is een lange termijnstrategie, die de nodige inzet en investering van het openbaar lichaam vraagt. Daarom is het van belang hier blijvend en onverminderd mee door te gaan, zodat verdere resultaten zich in de loop van 2023 kunnen gaan aftekenen. Het onderzoek naar de vrije uitkering en daarmee een meer duurzame financiering van Bonaire speelt hierbij een belangrijke rol.

Ruimtelijke ontwikkeling en economie

In 2022 heeft de Eilandsraad van Bonaire het grondbeleid vastgesteld, dit is een belangrijk onderdeel van een duurzame ruimtelijke ontwikkeling op Bonaire. De eerste fase van het Natuur en Milieubeleidsplan 2020 – 2024 en de uitvoeringsagenda NMBP Bonaire kunnen in uitvoering gaan zodra de nodige projectleiders zijn gevonden en aangesteld. De prioritaire thema's zijn koraal- en natuurherstel en afval- en afvalwaterbeheer. Dit gebeurt samen met de Ministeries van LNV en IenW.

Als onderdeel van de bestuurlijke werkspraken werkt het OLB verder aan het uitvoeren van het Deelverbeterplan (DVP) van de directie R&O. Het OLB wordt bij de uitvoering hiervan ondersteund door de Ministeries van BZK/KR en IenW. Een belangrijk aandachtspunt voor het OLB is de verbetering van de kwaliteit van de gehele keten van vergunningverlening, toezicht en handhaving (VTH). Het is van belang dat er in 2023 stappen worden gezet die tot aantoonbare verbetering gaan leiden. In november 2022 is er daarom ook een verbeterplan voor de Directie Toezicht en Handhaving (T&H) uitgewerkt. Om te komen tot een integrale, samenhangende aanpak voor de verbeterplannen in beide directies, is door het Bestuurscollege van Bonaire besloten tot het instellen van een gemeenschappelijke stuurgroep R&O/T&H die op 26 januari voor het eerst bijeen gekomen is en waar ook de Ministeries van BZK/KR en IenW in vertegenwoordigd zijn. Het Rijk ondersteunt het OLB waar mogelijk en nodig met capaciteit en expertise die nodig is om in beide verbetertrajecten stappen te zetten.

b. Afsprakenakkoord Sint Eustatius 2022-2023

Het Afsprakenakkoord Sint Eustatius beslaat de thema's welzijn, welvaart, circulariteit en goed bestuur. Deze thema's zijn afkomstig uit het Meerjaren Uitvoerings- en Actieplan voor 2022–2026 van het Openbaar Lichaam Sint Eustatius (OLE).

Welzijn

De acties onder het thema welzijn richten zich op het verhogen van de levensstandaard en het bestrijden van armoede. Zoals benoemd staan er verschillende afspraken in die met SZW zijn gemaakt over het verhogen van het minimumloon, de AOV en de onderstand. Ook zijn er subsidies verstrekt door het Ministerie van IenW om de kosten van drinkwater te verlagen en door het Ministerie van EZK om de kosten van een abonnement voor vast internet omlaag te brengen. Een ander belangrijk onderwerp uit de bestuurlijke afspraken is het realiseren van gynaecologische zorg op Sint Eustatius. Door de kleinschaligheid van de eilanden is het in sommige gevallen moeilijk om alle zorg dichtbij beschikbaar te maken. Met inzet van de Sint Eustatius Health Care Foundation is het gelukt om een gynaecoloog en tevens medisch adviseur aan te trekken. Momenteel worden de protocollen opgezet om te bezien welke gynaecologische zorg geleverd kan worden op Sint Eustatius.

Welvaart

Het thema welvaart heeft als uitgangspunt het bevorderen van economische ontwikkeling en de toegang tot basisvoorzieningen voor iedereen. Zo wordt de dienstverlening op arbeidsbemiddeling geïntensiveerd en financiert SZW vanuit eigen begroting diverse initiatieven ten aanzien van werken met een beperking, onder andere door het voortzetten van het loonkostensubsidietraject «Iedereen doet mee». Verder wordt er gewerkt aan het wegenplan waarmee drie belangrijke wegen gerealiseerd zullen worden. Middels deze wegen wordt de toegankelijkheid voor o.a. hulpdiensten van zowel het Golden Rock Resort, de luchthaven en de haven verbeterd. Er wordt momenteel al gebouwd aan de Airport Boulevard en de voorlopige gunning voor de weg naar de haven is gestart. De nieuwe wegen zijn een belangrijke ontwikkeling voor zowel de burger en een potentiële boost voor het toerisme op Sint Eustatius.

Circulariteit

Onder het thema circulariteit wordt er gewerkt aan een «Green Stata» met daarbij een evenwichtige ruimtelijke ordening. In dit kader wordt er gewerkt aan de uitbreiding van het aantal sociale huurwoningen. Bazalt Wonen levert in samenwerking met het OLE ca. 50 nieuwe sociale huurwoningen, waarvan de eerste tranche van 24 sociale huurwoningen naar verwachting in 2024 worden opgeleverd. Daarnaast is de Stata Housing Foundation gestart met het renoveren van de eerste 20 bestaande sociale huurwoningen. Momenteel zijn er 6 opgeleverd. Een andere actie uit het Afsprakenakkoord betreft het beschermen van het nationaal erfgoed, waar ook het uitvoeren van de aanbevelingen van de Sint Eustatius Heritage Commission wordt genoemd. Een van de aanbevelingen was het repatriëren van archeologische collecties, waaronder de Versteeg collectie. De Versteeg collectie bevat zowel menselijke resten als artefacten en zal begin 2023 overgebracht worden naar Sint Eustatius. Dit is in samenwerking met het Ministerie van OCW en Universiteit Leiden gestart en zal dit jaar gerealiseerd worden.

Goed bestuur

Het thema goed bestuur raakt met enkele acties onder de Wet herstel voorzieningen Sint Eustatius. Ik heb u in de Tiende Voortgangsrapportage Sint Eustatius⁶ van december 2022 geïnformeerd over de voortgang van het herstel van reguliere democratische verhoudingen. Daarin is te lezen

⁶ Kamerstukken II 2022/23, 36 200 IV, nr. 40.

dat enkele acties die ook in het Afsprakenakkoord terugkomen zijn afgerond: de verouderde verordeningen zijn geüpdatet en de cursussen van het NIMD voor de gedeputeerden zijn afgerond. Daarnaast heb ik u in een aparte brief geïnformeerd over de stand van zaken van het financieel beheer op Sint Eustatius.⁷ Zoals in deze brief benoemd zal ik na de eilandsraadverkiezingen in maart 2023 met het nieuwe bestuur om tafel gaan om de afspraken over financieel beheer op een goede manier te laten landen in de volgende bestuurlijke afspraken voor Sint Eustatius.

c. Saba Package 2.0 2022 – 2025

Sinds de ondertekening van de Saba Package 2.0 hebben het Openbaar Lichaam Saba (OLS) en de betrokken departementen verschillende stappen gezet op de vier thema's in het akkoord. Deze thema's zijn gebaseerd op de Saba Vision 2030 en de Hoofdlijnenbrief Koninkrijksrelaties en bestaan uit:

- Het verbeteren van de bestaanszekerheid
- Economische en ruimtelijke ontwikkeling
- Klimaat en natuur
- Goed bestuur.

Het verbeteren van de bestaanszekerheid

De Eilandsraad van Saba heeft in de laatste vergadering van 2022 de verordening vastgesteld, waarmee taakuitvoering van de bijzondere onderstand aan het openbaar lichaam kan worden overgedragen. Over de daadwerkelijke overdracht, inclusief budget voor de uitvoering van de bijzondere onderstand worden nog nadere afspraken gemaakt. Daarnaast ligt een voorstel voor het lokale armoedebeleid van het openbaar lichaam op dit moment voor in het Bestuurscollege, voordat over kan worden gegaan op implementatie. Daarnaast is het nieuwe cultuurbeleidsdocument afgerond en zal het door de gedeputeerde besproken worden met de eilandsraad en het bestuurscollege.

Economische en ruimtelijke ontwikkeling

Een andere belangrijke actie uit de Saba Package 2.0 is de start van de Taskforce, waarvan de voortgang hierboven is toegelicht. Het Toerisme Masterplan is in 2022 afgerond, net als het meerjarige onderhoudsprogramma voor de luchthaven. Voor het verlagen van de kosten van drinkwater heeft het openbaar lichaam middelen ontvangen van het Ministerie van IenW, hiermee heeft het OLS door middel van subsidies de prijs van drinkwater verlaagd. In de volgende monitor bestuurlijke afspraken wordt er ingegaan op de ruimtelijke ontwikkeling op Saba.

Klimaat en natuur

Het Bestuurscollege heeft besloten om de duurzame energieproductie op het eiland te vergroten met een extra zonnepark, fase 1, en twee kleine windturbines, fase 2. De vervolgstap is het uitzetten van de tender voor fase 1. Het Ministerie van EZK subsidieert 60% van de verwachte kosten, deze worden voor 20% aangevuld met een Europese subsidie. Het openbaar lichaam heeft, met middelen van het Ministerie van SZW, de energiekosten voor lage inkomens verlaagd. Eenzelfde regeling wordt doorgezet in 2023. Het Saba Nature and Environment Plan of Action is opgeleverd.

⁷ Kamerstukken II 2022/23, 35 422, nr. 18.

Goed bestuur

De acties op het gebied van digitalisering en het verbeteren van de publieke dienstverlening hebben vertraging opgelopen en moeten in het tweede kwartaal van 2023 worden opgestart. Daartegenover staat dat er in de afgelopen maanden de capaciteit van het openbaar lichaam is versterkt, onder andere met nieuwe afdelingshoofden voor Natuur en Milieu en het Projectbureau en extra ondersteuning voor P&O.

d. Doorkijk naar nieuwe bestuurlijke afspraken

In mijn brief van 1 juli 2022, heb ik aangegeven dat de bestuurlijke afspraken na de eilandsraadsverkiezingen van maart 2023 samen met de nieuwe eilandbesturen worden herijkt. Er zal dan verder invulling gegeven worden aan de ambities voor de periode vanaf medio 2023. Het doel is om waar mogelijk toe te werken naar meerjarige afspraken voor Bonaire en Sint Eustatius. Ik ga daarnaast met het nieuwe Bestuurscollege van Saba in gesprek over de vormgeving van de volgende uitvoeringsagenda.

De coalitieprogramma's van de bestuurscolleges, mijn prioritaire thema's en de huidige bestuurlijke afspraken vormen de basis voor het vervolggesprek. Het is belangrijk dat de huidige afspraken dan worden geëvalueerd en waar nodig aangepast.

«Comply or explain»

Met «comply or explain» wordt het nieuwe normatieve uitgangspunt bedoeld dat nieuwe Europees-Nederlandse beleidsdoelen of beleidsintensivering, waaronder ook bijbehorende nieuwe wetgeving, ook toepasselijk dienen te zijn op Caribisch Nederland, tenzij er redenen zijn om dat niet te doen. Bij de toepassing van het principe van «comply or explain» wordt uitgegaan van het bereiken van een gelijkwaardig voorzieningenniveau binnen Caribisch Nederland.

Bij het verder invullen van het principe van «comply or explain» dienen ook de daarmee samenhangende taken en bijbehorende budgetten als criteria te worden benoemd en ingevuld. Vanuit beleidsmatig oogpunt wordt dit ingevuld met behulp van verschillende referentiepunten voor een gelijkwaardig voorzieningenniveau en het daarmee samenhangende uitgangspunt dat Caribisch Nederland altijd onderdeel moet uitmaken van de beleidsontwikkeling. Juridisch komt het principe van «comply or explain» tot uiting via het wetgevingsoverzicht⁸ en de daaruit voortvloeiende voortgangsrapportages. Dit betekent in de praktijk dat financieel ook bekeken moet worden of en zo ja welke investeringen voor Europees Nederland gebruikt kunnen worden voor Caribisch Nederland. Ter zake vinden op dit moment gesprekken plaats met de departementen hoe dit verder vorm te geven en in te vullen. Daarbij worden de zogenoemde referentiepunten en de benodigde uitvoeringskracht binnen Caribisch Nederland uitdrukkelijk betrokken.

Ik zal de komende maanden met de openbare lichamen in gesprek gaan over welke verdere stappen gezet kunnen worden om de komende jaren tot duurzame versterking van de uitvoeringskracht van de openbare lichamen te komen. Het is belangrijk dat de openbare lichamen zich tot robuuste ambtelijke organisaties ontwikkelen die invulling kunnen geven aan de grote opgaven die er op verschillende terreinen liggen. In de bestuurlijke afspraken kan hier vervolgens concreet invulling aan worden gegeven.

⁸ Kamerstukken II 2022/23, 36 200 IV, nr. 44

Ter uitvoering van de motie Wuite c.s.⁹ wordt binnenkort een voortgangsrapportage «wetgevingsoverzicht» naar uw Kamer gezonden. In het tweede kwartaal van dit jaar zal nader worden ingegaan op de verdere uitvoering en implementatie van het principe van «comply or explain».

Proces en tijdsplan

In de loop van dit jaar hoop ik met de bestuurscolleges en de andere departementen samen tot nieuwe afspraken te komen. In het maken van deze nieuwe afspraken wil ik de ruimte bieden voor het gesprek over realistische doelstellingen, planning en prioritering. Er zijn belangrijke stappen die gezet moeten worden, maar niet alles kan tegelijk. Samen met de Bestuurscolleges en de departementen wil ik kijken naar wanneer en wat we gaan doen. In dit proces worden naast de Bestuurscolleges ook vanzelfsprekend de Eilandsraden betrokken.

Ik verwacht in de tweede helft van 2023 meer duidelijkheid te hebben over de nieuwe bestuurlijke afspraken en bijbehorende uitvoeringsagenda's voor Bonaire en Sint Eustatius en de uitvoeringsagenda voor Saba. Ik zal u dan ook informeren over de uitkomsten zodra ik deze afspraken heb ondertekend. Daarbij zal ik dan ook de laatste stand van zaken van de uitvoering van de huidige bestuurlijke afspraken met u delen.

2. Voortgang CN-envelop

Bij het coalitieakkoord zijn door middel van de CN-envelop van 30 miljoen euro structureel (en 23 miljoen euro in 2022) extra middelen beschikbaar gesteld voor Caribisch Nederland. Ook hebben een aantal departementen vanuit hun eigen begroting bijgedragen aan de CN-envelop. Het is van belang om gedurende de kabinetsperiode te evalueren of deze totaalenvolp heeft bijgedragen aan de in het coalitieakkoord geformuleerde doelen en resultaten. Belangrijke uitgangspunten bij de verdeling van de CN-envelop zijn: het structureel versterken van de bestaanszekerheid van de inwoners van CN, de arbeidsmarkt van Caribisch Nederland en de eilandelijke basisvoorzieningen (in het bijzonder de vrije uitkering). In deze brief wordt u over de voortgang op deze verschillende doelen nader geïnformeerd.

a. Structureel verbeteren van de bestaanszekerheid

SZW heeft uit de CN-envelop middelen ter beschikking gekregen om de minimumuitkeringen (onderstand, AWW, AOV) stapsgewijs (2023–2025) te verhogen tot het ijkpunt voor het sociaal minimum. SZW heeft alle voor 2023 voorgenomen maatregelen doorgevoerd, door de minimumuitkeringen per 1 januari 2023 (ca. 10% beleidsmatig) te verhogen.¹⁰ Daarnaast heeft voor zelfstandig wonende alleenstaanden én gehuwden onderstandsgerechtigden – huishoudcategorieën waarvoor de onderstandsuitkering relatief te laag is in verhouding tot het wettelijk minimumloon – zowel per 1 juli 2022 als 1 januari 2023 een aanvullende verhoging plaatsgevonden. De kinderbijslag is per 1 juli 2022 beleidsmatig verhoogd met \$ 10 per kind per maand en per 1 januari 2023 met \$ 20 per kind per maand. Naast de middelen uit de CN-envelop heeft het kabinet in het koopkrachtpakket additionele middelen voor CN vrijgemaakt. Als onderdeel daarvan is de AOV per 1 januari 2023 in één keer verhoogd tot aan het niveau van het ijkpunt.¹¹ Over de genomen en nog te nemen

⁹ Kamerstukken II 2022/23, 36 200 IV, nr. 13

¹⁰ Kamerstukken II, 2022/23, 36 200-XV, nr. 9.

¹¹ Kamerstukken II, 2022/23, 36 200-XV, nr. 4.

maatregelen is de Kamer nader geïnformeerd in de voortgangsrapportage ijkpunt sociaal minimum 2022.¹²

Ook zijn in de CN-envelop middelen beschikbaar gesteld voor 2023 e.v. voor het moderniseren van het socialezekerheidsstelsel in Caribisch Nederland. De inhoudelijke voorbereiding voor een werkloosheidsvoorziening en een verlofregeling voor begeleiding bij medische uitzending is reeds gestart. De voor 2023 hiervoor gereserveerde middelen zijn nog niet aangewend.

De middelen uit de CN-envelop zijn ook ingezet om de kosten van levensonderhoud te verlagen. Om de telecomtarieven voor de langere termijn omlaag te houden is er vanaf 2023 sprake van structurele subsidie. Deze loopt, in lijn met het bestedingsplan, langs dezelfde lijn als de tijdelijke subsidie van 2022 van in totaal € 3,5 mln. Ook de besteding van middelen uit het coalitieakkoord bestemd voor drinkwater worden conform het bestedingsplan ingezet. Het betreft voor Bonaire en Sint Eustatius subsidies ter verlaging van de vaste drinkwatertarieven. Voor Saba betreft het subsidie voor het verlagen van de prijzen voor gebotteld drinkwater en voor het verlagen van de transportkosten van door reverse osmosis gezuiverd water. Dit alles ten behoeve van het betaalbaarder maken van de nutsvoorzieningen t.o.v. hun hoge kostprijs. Ten slotte zijn er ook incidenteel middelen ingezet. Voor wat betreft de middelen voor verduurzaming van de elektriciteitsproductie loopt de besteding van middelen en voorbereiding van de daadwerkelijke bouw van duurzame productiemiddelen volgens plan. Met de woningbouwimpuls uit de CN-envelop is in 2022 € 4,1 miljoen verstrekt aan Fundashon Cas Bonairiano (FCB) om de versnelling van de bouw van 390 sociale huurwoningen te realiseren. Een bedrag van € 0,4 miljoen is gereserveerd voor het opzetten (Saba en Sint Eustatius) of effectiever maken (Bonaire) van de huurcommissie. Met € 0,5 miljoen is verder een bijdrage geleverd aan de renovatie van 20 sociale huurwoningen op Sint Eustatius.

b. Verbeteren van de arbeidsmarkt

Vanuit de CN-envelop is voor 2023 e.v. structureel € 1 miljoen ter beschikking gesteld voor het intensiveren van de dienstverlening op arbeidsbemiddeling. Deze middelen zijn aan de openbare lichamen ter beschikking gesteld voor de invulling van deze eilandelijke taak. Voor Saba zijn de middelen structureel overgeheveld naar de vrije uitkering; voor Bonaire en Sint Eustatius zijn de middelen voor 2023 verstrekt. Over de toekomstige manier van financiering van de openbare lichamen Bonaire en Sint Eustatius zal nog overleg plaatsvinden in het kader van de nog af te sluiten bestuurlijke afspraken.

Daarnaast is voor 2023 structureel € 1 miljoen ter beschikking gesteld voor het verbeteren van de aansluiting onderwijs-arbeidsmarkt met name door versterking van regionale samenwerking en samenwerking met Europees Nederlandse mbo-instellingen. Onder deze noemer worden middelen verstrekt aan de mbo-instelling op Bonaire ten behoeve van een stagefonds en is een samenwerkingsproject op Curaçao gestart voor opleidingen in de toerismebranche. Mogelijkheden voor vergelijkbare toekomstige samenwerking in het zorg-opleidingendomein worden momenteel in samenspraak met het Ministerie van VWS verkend.

¹² Kamerstukken II, 2022/23, 36 200-IV, nr. 7.

c. Versterken van de eilandelijke basisvoorzieningen

De vrije uitkering is met ingang van 2022 fors verhoogd. In lijn met het bestedingsplan is de vrije uitkering over 2022 structureel verhoogd met € 4,1 miljoen. Voor 2023 is een verdere structurele verhoging van de vrije uitkering voorzien tot € 6,3 miljoen. Daar bovenop is voor prioriteiten uit het coalitieakkoord ook nog € 3 miljoen beschikbaar vanaf 2023 voor de openbare lichamen.

De structurele verhoging van de vrije uitkering vanaf 2024 is mede afhankelijk van het onderzoek naar de eilandelijke middelen. Aanleiding voor dit onderzoek is dat er sinds 2015 geen onderzoek meer heeft plaatsgevonden naar de vrije uitkering van het BES-fonds. Er zijn diverse ontwikkelingen geweest die van invloed zijn op de hoogte van de vrije uitkering, zoals taakverschuivingen, investeringen en (incidentele) bijzondere uitkeringen. Hierdoor is er geen actueel beeld van de huidige referentiekosten van eilandelijke taken. Nader onderzoek moet inzicht geven in de referentiekosten van de verschillende eilandelijke taken.¹³

Inmiddels is het onderzoek uitbesteed aan het onderzoeksbureau Ideeversa en is het onderzoek gestart. Het onderzoek brengt in beeld de eilandelijke taken die de openbare lichamen moeten uitvoeren en welke kosten zijn gemoeid met deze eilandelijke taken. Hierbij wordt ook betrokken welke keuzes het openbaar lichaam kan maken in het niveau van de uitvoering van deze taken en hoe kan worden omgegaan met het inhalen van achterstanden. Bij het onderzoek worden ook de (structurele) inkomsten van het openbaar lichaam meegenomen en wordt bezien of er vergelijkingen zijn te trekken met Europees Nederlandse gemeenten.

Het onderzoek adviseert daarnaast over het toekomstigbestendig maken van de vrije uitkering. Dit ook in samenhang met de motie van de leden Van der Berg en Ceder om het BES-fonds meer in overeenstemming te brengen met de demografische ontwikkelingen en meerjarige incidentele uitgaven te bundelen en onder te brengen in structurele bijdragen.

Het onderzoek wordt uiterlijk 31 juli 2023 opgeleverd. Als de uitkomsten van het onderzoek bekend zijn, zal het kabinet met een reactie komen op de resultaten.

Naast de hierboven genoemde structurele middelen is voor eilandelijke achterstanden een bedrag van € 10 miljoen beschikbaar over de periode 2022–2024. Voor Saba zijn deze middelen verstrekt via de vrije uitkering, voor Bonaire en Sint Eustatius geldt dat voor 2022 deze middelen via een bijzondere uitkering zijn verstrekt. Voor 2023 en verder is de inzet om deze middelen voor Bonaire en Sint Eustatius te verstrekken via de vrije uitkering. Hierover moeten nog nadere afspraken worden gemaakt met de bestuurscolleges na de eilandsraadverkiezingen van 15 maart 2023.

Ook zijn er extra middelen toegezegd voor het verbeteren van de uitvoeringskracht. Het gaat om een bedrag van € 2 miljoen per eiland (waarvan € 0,667 structureel). Voor Saba zijn deze middelen verstrekt via de vrije uitkering. Voor Bonaire en Sint Eustatius zijn deze middelen toegekend door middel van een doeluitkering. Hiertoe hebben beide openbare lichamen een aanvraag ingediend.

¹³ Kamerstukken II 2022/23, 36 200 IV, nr. 8.

3. Wateroverlast Bonaire

Tijdens mijn reis in november 2022 heb ik op Bonaire gesproken met het openbaar lichaam over de wateroverlast en de wijze waarop het openbaar lichaam maatregelen treft om dit te voorkomen dan wel weerstand te bieden. De directie Toezicht en Handhaving van het Openbaar Lichaam heeft voor 2023 een aantal prioriteiten gesteld op terrein van beleid- en procesoptimalisatie, een uitvoeringsprogramma en de organisatieontwikkeling. Ik heb kunnen constateren dat Bonaire hier actief mee bezig is en heb medewerking toegezegd vanuit Nederland. Voor een uitgebreidere toelichting verwijs ik naar de recente antwoorden van de Minister van Infrastructuur en Waterstaat.¹⁴ Deze antwoorden zijn mede namens mij opgesteld. Hiermee kom ik tegemoet aan mijn toezegging aan het lid Van den Berg.¹⁵ Uiteraard zal ik u over de verdere ontwikkelingen op de hoogte houden.

De Staatssecretaris van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties –
Digitalisering en Koninkrijksrelaties,
A.C. van Huffelen

¹⁴ Kamerstukken II 2022/23, 1179, d.d. 23 december.

¹⁵ Kamerstukken II 2022/23, 36 200 IV, nr. 37.